תורה אור

שחיטתו בצפון וטעון מתנת בהונות וסמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה ולא הודו לו חכמים לר' שמעון מפני *שמביא קדשים לבית הפסול שמואל סבר לה כרבי שמעון בחדא ופליג עליה בחדא: שלשה דברי אגדה כתוב אחד אומר (א) °כי לא אחפוץ במות המת וכתוב אחד אומר °כי חפץ ה' להמיתם כאן בעושין תשובה כאן בשאין עושין תשובה כתוב אחד אומר °*כי *לא ישא פנים ולא יקח שוחד וכתוב אחד אומר °ישא ה' פניו אליך כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין כתוב אחד אומר °כי בחר ה' בציון וכתוב אחד אומר °כי על אפי ועל חמתי *היתה העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה כאן לאחר שנשא שלמה את בת פרעה: שלשה דברי בורות אשתו של לוט מהו שתטמא אמר להם מת מטמא ואין נציב מלח מטמא בן שונמית מהו שיטמא אמר להן מת מטמא ואין חי מטמא מתים לעתיד לבא צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין אמר להן לכשיחיו נחכם להן איכא דאמרי לכשיבא משה רבינו עמהם: שלשה דברי דרך ארץ מה יעשה אדם ויחכם אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר °כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגיא מה יעשה אדם ויתעשר אמר להן [א] ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה אמרו לו הרבה עשו כן ולא הועילו אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו שנאמר °לי הכסף ולי הזהב מאי קמ"ל דהא בלא הא לא סגי מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים אמר להם ישא אשה ההוגנת לו

ויקדש

יחזקאל יח
שמואל א ב
דברים י
במדבר ו
תהלים קלב
ירמיה לב
משלי ב
חגי ב

שחיטתו בצפון ומתן בהונות וליום ולילה. כמומר אשם ותנופה וסמיכה וחזה ושוק כמומר שלמים דבאשם ליכא סמיכה כדאמרינן במנחות בפ' שתי מדות: לבית הפסול. דלמא לא מצורע הוא והוי שלמים וממעט זמן אכילתן ששורף את הנותר ליום ולילה והיה לו לאוכלו בשני ימים: כוותיה בחדא. דאשם לא קבע: ופליג עליה בחדא. שאין אשם בא על תנאי: בן השונמית. שהחיה אלישע מהו שיטמא לאחר שהחייהו מי חשוב כמת: נחכם להן. נתייעץ בדבר: לאוהביו משגר ממה שלפניו. כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום נותנה להם מפיו ולא מאוצר אחר: מאי קמ"ל. למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי:

ויקדש

עד תגלחת שניה שיעשה כשיטהר בודאי מן הצרעת או שמא לא יביא אשמו כלל כיון שאינו אלא ספק טמא וה"ל לו להביא להכשירו שום דבר ומה שמביא חטאתו ביום תגלחתו הייט כר"ע דאמר במסכת נזיר שאם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום והכא זהו כמו גילוח בשמיני שהרי אותו מפני נזירות טהרה ומתנה על חטאתו אם טמא אני חטאתי זו חובתי לנזירות טומאה ועולה נדבה פירוש עולת בהמה שהיא ספק משום נזירות טומאה ואם טהור אני עולה זו חובתי וחטאת מספק ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שהמצורעים מגלחים ואחר גילוח זה כתוב בתוספתא (פ"ו) מביא עולת בהמה כו' ונראה שחסר כאן וסופר שלשים יום פירוש לימי נזירות טהרה וספק נזירות טהרה אח מונה ואינו יכול לגלח לצרעתו תגלחת שניה הראויה להיות לסוף ח' ימים של ראשונה עד שירחוק אליו מן הדמים ושמא נזיר טהור הוא ומוב לו להביא עולה מספק מחטאת ושלמים כדפירשתי לעיל לפיכך ישהא החטאת והשלמים עד סוף נזירות טהרה שיהא אחר טהרת צרעתו בודאי ומתנה על העולה שהוא מביא עכשיו ואומר אם טמא אני פירוש אם טמא הייתי בתגלחת ראשונה העולה ראשונה היא נדבה וחטאת העוף חובה וזו הבאה חובה ואם טהור אני עולה ראשונה היא חובה וזו נדבה כי תגלחת זו של עכשיו אינה כלום שאינה צריכה לא לנזירות ולא לצרעת כי אם הראשונה היתה של נזירות טהרה א"כ לא היה מצורע שימי צרעתו אינן עולין לימי נזירות כדאמרינן בפרק מי שאמר הריני נזיר מגלח (נזיר יז:) וכן בפ' ב' נזירים (שם דף כ:) וחטאת העוף שהבאתי אז ספק ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שהמצורעים מגלחים וזו היא תגלחת שניה של מצורע הראויה להיות בסוף ז' ימי ספירות מתגלחת ראשונה אלא שאינו יכול לעשות עד עכשיו מפני ספק נזירות שעליו שגילוח ספק מצורע אינו דוחה איסור גילוח נזיר כדפירשנו רבי שמעון אומר למחר מביא אשמו כו' כדין מצורע בשמיני שלו והוא יום ס"א ומתנה עליו כו' ואוכל בקדשים מיד הייט אוכל בקדשים אחר ששים יום דקתני לעיל ומוכח בהדיא שיום הס"א בשמיני שלו ומוכח נמי דלמחרת זהו למחרת של ס"א והוא במקום יום שמיני לתגלחתו כדפרישית: **וסמיכה** ונסכין. פי' בקונטרס דבאשם ליכא סמיכה כדאמרינן במנחות פרק שתי מדות (דף צג.) ולא עיין בה דהתם *כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור ומעשר ופסח *ואינו אשם לא מפיק ובפרק כל הפסולין (זבחים דף לג.) פליגי אי סמיכת אשם מצורע דאורייתא או לא ומיהו לכ"ע סמיכה בעי ובפ"ב דנגעים (מ"ח) תנן בא לו [אצל] אשם סומך ב' ידיו עליו והא דקאמר הכא ואותו אשם טעון סמיכה הייט באקפי ידא למ"ד סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ומשום דסמיכתו חלוקה משאר אשמות קאמר הכי וכן נסכים נמי לא קתני משום ספקא דשלמים דהא תנן (מנחות דף צ:) דכל חטאות ואשם אין טעונין נסכים אלא שחטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים אלא משום דחלוקה משאר אשמות קא חשיב לכל הנהו מילי דחלוק מינייהו: **כתוב** אחד אומר ישא ה' פניו אליך. [א] לפי הפשט לא משמע שהקב"ה נושא את פניהם דלא כתיב ישא ה' פניך ומשמע שיפנה אליך *להשים לך שלום ובספרי נמי דריש שיסיר הקב"ה פנים של זעם מיהו הש"ס חשיב ליה כאילו כתיב פניך ומפי ה"ל להש"ס לאקשויי מהנה נשאתי פניך גם לדבר הזה דלוט (בראשית יט) ומן וישא ה' פני איוב (איוב מב)*: **כאן** קודם גזר דין וכו'. תימה דבפרק מי שמתו (ברכות דף כ) קאמר אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים מפני מה אתה נושא פנים לישראל אמר להם לא אשא פנים לישראל אני אמרתי ואכלת ושבעת והם מדקדקים עד כביצה. משמע שמחלק בין עובדי כוכבים לישראל ואמאי לא משני כי הכא או הכא כהתם ויש לומר דלעולם שיטיה דהכא עיקר וקרא *דאמר לא ישא פנים מיירי בין בישראל בין בעובדי כוכבים אפילו קודם גזר דין שזהו קו המשפט ולישראל לאחר גזר דין אבל הוא נכנס להם לישראל לפנים משורת הדין ונשא להם פנים קודם גזר דין כדמשמע הכא מקרא דישא ה' פניו אליך ומלאכי השרת אמרו לפני הקדוש ברוך הוא למה נכנסת לישראל לפנים משורת הדין יותר מלעובדי כוכבים לישא להם פנים קודם גזר דין והשיב לא אשא להם פנים וכו': *כאן בעושה תשובה וכו'. בספרי משני אהך קושיא כאן קודם גזר דין כו' ותימה דבר"ה פ"ק (דף יז:) אמר גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם שנאמר ושב ורפא לו מיתיבי השב בינתיים מוחלין לו לא שב בינתיים פירוש קודם גזר דין אפילו הביא כל אילי נביות אין מוחלין לו ומשני לא קשיא הא ביחיד הא בצבור אלמא ביחיד אין תשובה מקרעת גזר דין של אדם ובשמעתין משמע דמועלת תשובה אפי' ביחיד דומיא דבני עלי ואפי' לאחר גזר דין דאילו קודם גזר דין פשיטא דהקב"ה מקבל תשובה ועוד דלהאמיתם משמע לאחר גזר דין וי"ל דסוגיא דשמעתין כרבי יצחק דאמר *יפה צעקה (ג) בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין: **ואין** נציב מלח מטמא. משמע אבל אי לא הוה נציב מלח מטמא אפילו לרבי שמעון נמי איכא למימר דמטמא אפילו באהל וכן נמי *ציון מערת דרבי בנאה בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נח.) אתי נמי כר"ש דלאחר מתן תורה דאיקרו ישראל אדם איכא לפלוגי אבל קודם מתן תורה אין חילוק והרב רבי משה מפונטייז"א פירש דבנזיר פרק כהן גדול (דף נב.) מרבי מתו בקבר קברי מתים שלפני הדבור אלמא קודם מתן תורה מטמא אע"ג דלא איקרו אדם ולאו אפשר לומר כך דהך סוגיא דכהן גדול לא אתיא אלא כרבי שמעון דממעט להו מאדם ועוד או בקבר גבי מגע כתיב ולאחר מתן תורה מטמאין קברי עובדי כוכבים במגע ולא אימעוט לרבי שמעון אלא מאהל והכי מסיק בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סא.) ונראה לפרש דלפני הדבור הייט קודם שנאמר פרשת אהל דהייט קודם שהוקם המשכן כדאיתא בגיטין פ' הניזקין (דף ס.) שמונה פרשיות נאמרו ביום הקמת המשכן וחשיב פרשת פרה ופרשת טמאין דס"ד כי ימות באהל מכאן ולהבא כתיב ולהכי איצטריך או בקבר וקאי ריבויא אכי ימות ולא אאדם וכי האי גוונא איכא בפ' בתרא דהוריות (דף י.) כי יהיה פרט שלפני הדבור דגבי זיבה *): **מתים** לעתיד לבא צריכים הזאה. ואם תאמר אמאי לא בעי הך בעיא על בן השונמית דאיירי ביה וי"ל שמא משום דכתיב קרא לעתיד לבא (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים ומספקא ליה אי הך זריקה הואי שלישי ושביעי אי לא אבל בן השונמית פשיטא ליה דלא בעי הזאה:

והאנן

סמיכה,ונסכים. פרש"י סמיכה משום שלמים דבאשם ליכא סמיכה כדאמרינן בפ' שתי מדות. וליתא דאדרבה מוכח התם דטעון סמיכה דתנן התם כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור ומעשר ופסח ואלו אשם לא קא חשיב ועוד בפרק כל הפסולין איכא למ"ד סמיכות אשם מצורע לאו דאורייתא משום דבעינן תכף לסמיכה שחיטה מדאורייתא ומצורע אינו יכול ליכנס לעזרת איכא מ"ד סמיכות אשם דאורייתא ותכף לסמיכה שחיטה לאו דאורייתא אלמא דכ"ע מיהא בעי סמיכה ובהדיא תנן הכי במסכת נגעים בא לו אצל אשם וסמך שתי ידיו עליו. אלא י"ל דתנא סמיכה משום דסמיכה זו חלוקה משאר סמיכות שהרי באקפויי ידא. למ"ד סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא דלא תהוי עבודה בקדשים וה"ק ואותו אשם טעון סמיכת אשם דהיינו באקפויי ידא. ונסכים דקתני לאו משום דספיקא דשלמים דהא תנן בפ' ב' מדות דכל חטאת ואשם אין טעון נסכים. אלא שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים. אלא מפני שאשם זה חלוק משאר אשמות דעלמא שטעון תנופת חזה ושוק כשלמים מזכיר כאן כל הדברים שהוא חלוק מדין שאר אשמות אע"פ שבנסכים אינו חלוק משאר אשם מצורע. ומיהו למ"ד סמיכת אשם [מצורע] דאורייתא דהשתא הויא סמיכה גמורה כדי נסבה אלא אגב ריהטא דכולי תלמודא פריך מה לשלמים שכן טעונין סמיכה נסכים ותנופת חזה ושוק נקטיה נמי הכא. ולמ"ד סמיכת אשם [מצורע] לאו דאורייתא הא דתקינו ביה רבנן סמיכה באקפויי ידא יותר משאר קדשים כגון מעשר בכור ופסח יש ליתן טעם משום דשאר אשמות סמיכתן דאורייתא. והא דאין נמנעין כאן מלהביא קרבן זה משום דאם שלמים הוא טעון סמיכה גמורה ותוך סמיכה באקפויי ידא למ"ד לאו דאורייתא אין יוצא בה ידי סמיכה גם היא שלמים. וכה"ג אשכחן בפרק האשה גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם שפטורין מלעשות פסח שני ולא מתנה בשלמים משום דשלמים טעונין סמיכה ופסח אין טעון סמיכה. יש ליתן טעם משום דתקיני נבראה כרש"ל: ונאכל ליום ולילה. ותימה ולתניית בתודה דאם אינו אשם מצורע שהוא תודה נרכה. והכי שפיר טפי ולא מפסיד כל כך באכילת קדשים דנאכלין ליום ולילה. י"ל דתודה לא מצי מתני משום לחם דלא משכח ליה תקנה לבוא על תנאי וכדאמרי' בפ' התודה: כתוב אחד אומר ישא ה' פניו אליך. כ"ש היה תמיהא על קשיא זו דלא כתיב ישא פניך אלא ישא פניו דמשמע דיפנה אליך וישם לך שלום. א"נ כדדריש בסיפרי ישא פניו אליך ויסיר כעסו ממך כלומר פנים של זעם יסיר ממך. ויותר היה ראוי להקשות מישא ה' את פני איוב או מהנה נשאתי פניך לדבר הזה נשאתי פניך דלוט. ובספרי מייתי ליה לקרא דלוט ובפ' מי שמתו אמרינן שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה כתוב בתורה לא ישא פנים ולא יקח שוחד ואתה נושא פנים לישראל שנאמר ישא ה' פניו א"ל ולא אשא פנים לישראל שאני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת והם החמירו על עצמן עד כזית עד כביצה. והך נשיאות כפים דהתם הוי קודם גמר דין וא"ה אמרו מלאכי השרת שלא היה לו לישא פנים לישראל אפי' קודם גמר דין כמו שאינו נושא[פנים] לאומות: כאן קודם תשובה כו'. בסיפרי מתרץ הך קושיא כההיא דלעיל כאן קודם גזר דין כו' ותימה סדמוקי הכא כי לא אחפוץ במות המת אחר תשובה ש"מ דמועלת תשובה אפי' ליחיד דומיא דבני עלי. וקשה דבפ"ק דר"ה מוקמינן הא דא"ר יוחנן גדולה תשובה שקורעת גזר דינו של אדם שנאמר ושב ורפא לו בצבור אבל לא ביחיד כו'. וי"ל דשמעתין דהכא כר' יצחק דאמר התם יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין ואפי' ביחיד מיירי: ואין נציב מלח מטמא. ואפי' לר' שמעון דאמר קברי עובדי כוכבים אין מטמאין ואיכא למ"ד בפ' הבא על יבמתו דאפי' במגע לא מטמא היינו דוקא בעובדי כוכבים שלאחר מתן תורה אבל קודם לכן אין חילוק בין ישראלים לעובדי כוכבים: מתים לעתיד לבא צריכין הזאה. מה שלא שאלו אם מטמאין. מכוס דכבר השיב להם דאין החי מטמא ומה שלא שאלו בבן השונמית אם צריך הזאת י"ל דדוקא במתים לעתיד שאלו משום דכתיב בקרא וזרקתי עליכם מים טהורים:

—◇◇◇—

מוסף רש"י

שחיטתו בצפון. כשאר אשמות, וטעון מתנת בהונות. כדין אשם מצורע, וסמיכה ונסכים כו'. כמותר שלמים, ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה. שמא אשם הוא (מנחות קה. וכעי"ן זבחים ע.).

[פסחים יג: נזיר יט: זבחים עה: כתובות ס:]

הגהות הגר"א

[א] גמ' ירבה בסחורה נמחק:

[ברכות כ: ר"ה יז: וש"נ]

[נ"ל והיתה לי העיר]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה כתוב אחד אומר ישא ה' פניו אליך. כ"כ עי' מהרש"א בחידושי א' ויקהל דף מא ע"ד ובכ' לקוף אסכת בחידושי גדס:

[מנחות צג.]

[עי' תוס' קדושין לו: ד"ה ודלמא אשם הוא וכו' ואשם אין טעון סמיכה כו' פ"ש]

להשים רש"ל

[עי' תוס' ר"ה יז: סוף ד"ה אשר וכו' כתוב ישוב על זה]

נ"ל דאמר

[דיבור זה שייך לעיל קודם ד"ה כתוב]

[ר"ה טז. יח.]

*) [ועי' תוס' נזיר נד. ד"ה או ותוס' יבמות סא. ד"ה ואין ותוס' פ"ו ג. ד"ה כהנים ותוס' סנהדרין נט. ד"ה אלא ותוס' ב"ק לח. ד"ה אלא ותוס' כ"ב נח. ד"ה מליין]

הגהות הב"ח (א) גמ' שלשה דברי אגדה כתוב אחד אומר כי לא ישא פנים וכו' לאחר גזר דין כתוב אחד אומר כי לא אחפוץ וכו' תשובה כתוב אחד אומר כי נמר כנ"ל: (ג) תוס' ד"ה כאן בעושה וכו' יפה צעקה לאדם בין: